పున్నయ్య కమిషన్‌కు సూచనలు

గౌ. జస్టిస్ పున్నయ్య కమిషన్‌కు,
హైద్రాబాద్
అయ్యా,

విషయము: దళితుల పట్ల వివక్ష, అత్యాచారాలు- ప్రభుత్వ విధానాలు, చట్టాలు- తగు సూచనలు- గురించి

రాష్ట్రంలో దళితులు వివిధ రంగాలలో అనుభవిస్తున్న వివక్షను పోగొట్టడానికి, దళితులపైన జరుగుతున్న భౌతికదాడులను అరికట్టడానికి ఉపయోగపడగల కొన్ని సూచనలను మీ ముందు ఉంచుతున్నాము. మీరు ప్రభుత్వానికి సమర్పించబోయే నివేదికలో ఈ సూచనలకు చోటు కల్పించాలని కోరుతున్నాం. దాదాపు 15 సంవత్సరాలుగా హక్కుల ఉద్యమంలో పని చేసిన అనుభవం, మేము చేస్తున్న ఈ సూచనలకు ఆధారం. ఆ అనుభవంతో మేము గ్రహిస్తున్న ఈ క్రింది సూచనలను పరిశీలించి, మీరు ప్రభుత్వానికి ఇవ్వబోయే సలహాలలో భాగం చేస్తారని ఆశిస్తాము.

1. ప్రభుత్వ విధానాలు, చట్టాలకు సంబంధించిన సూచనలు చేసే ముందు ఒక విషయం స్పష్టం చేయాలి. అణచివేతకు గురయ్యే ఏ ప్రజలకైనా న్యాయం చేయడానికి అత్యున్నతమైన పద్ధతి, వారికి సామాజికంగా ఆర్థికంగా బలం చేకూర్చడం. అప్పుడు అణచివేతను కొంతమేరకైనా వారే ఎదుర్కోగలుగుతారు, అణచివేసే వర్గాలు కూడా

కొంత మేరకైనా వెనక్కి తగ్గుతాయి.

రాష్ట్రప్రభుత్వం దళితులు అనుభవిస్తున్న వివక్షనూ అణచివేతనూ దౌర్జన్యాలనూ విశ్లేషించి పరిష్కార మార్గాలను సూచించమని మిమ్మల్ని కమిషన్‌గా నియమించడం ఒక మేరకు హర్షణీయమే. కానీ ఒక ముఖ్య పరిష్కార మార్గాన్ని ఆ ప్రభుత్వమే కొద్దికొద్దిగా మూసేస్తున్నది. ఈ మార్గానికి 'సంక్షేమం' అని పేరు. అయితే అందులో అనేక అంశాలు ఇమిడి ఉన్నాయి.

దళితులకు ఉపాధి కల్పించే చర్యలు, వనరుల్ని వారి చేతిలో పెట్టగల భూ సంస్కరణలు, చదువుకునే అవకాశం కల్పించే సాంఘిక సంక్షేమ హాస్టళ్ళు, ఉచిత విద్య బోధించే ప్రభుత్వ పాఠశాలలు, చవక బియ్యం, బావులు తవ్వుకోలేని పేద దళిత రైతులకు చవక రుణాలు, చవక కరెంటు, అందుబాట్లో నైపుణ్యంగల వైద్య సేవలు- ఇవన్నీ వారి బలాన్ని పెంచుతాయి. అణచివేతను ఎదుర్కొనే శక్తినీ ఆత్మస్థైర్యాన్నీ ఇస్తాయి. ఎదుటివారి అహంభావాన్నీ స్వాతిశయాన్నీ తగ్గిస్తాయి.

దళితులకు శక్తినిచ్చే ఈ విధానాలు, చర్యల విషయంలో ప్రభుత్వం ఒక పద్ధతి ప్రకారం వెనకడుగు వేస్తున్న విషయం తెలిసిందే. ఈ తిరోగమనాన్ని సవరించకుండా సమస్యకు పరిష్కారం వెతకాలనుకోవడం ఒంటిచేత్తో గుర్రపుస్వారీ చేయడం లాంటిది.

2. అయినప్పటికీ దాడులు, వివక్షలను ఎదుర్కొనడానికి చట్టపరమైన, విధానపరమైన చర్యలను అన్వేషించడం వృథా అని మా అభిప్రాయం కాదు. కొన్ని నిర్దిష్టమైన చర్యలను దిగువ సూచిస్తాము.

అంటరానితనం ఏదో ఒక రూపంలో అమలయ్యే గ్రామాలలో ఆ దురాచారానికి తలవంచాలన్న బలమైన ఒత్తిడి ఉంటుంది. దళితులలో దానిని వ్యతిరేకించే సాహసవంతులెవరైనా ఉంటే వారిపైన కూడా ఉంటుంది.

ఈ ఒత్తిడిని పోగొట్టాలంటే దానిని నిలబెట్టే గ్రామపెత్తందార్లపైన దృష్టి పెట్టాలి. వారి పాత్ర ఈ విషయంలో స్పష్టంగా కనిపించకపోవచ్చును కాబట్టి నేరస్మృతి ఇందుకు సరిపోదు. ఆర్థిక రాకీయ చర్యలు అవసరం. అంటరానితనం పాటించడంలోనూ ఊరందరి చేతా పాటింపజేయడంలోనూ వారు ప్రధాన పాత్ర నిర్వహించినంత కాలం వ్యవస్థ నుండి పొందే రాజకీయ, ఆర్థిక ప్రయోజనాలు వారికి దక్కవన్న భయం ఉండాలి.

ఉదాహరణకు 'అభివృద్ధి పనుల' సివిల్ కాంట్రాక్టులు ఈ గ్రామ పెత్తందార్ల ధనార్జనకు ఒక ముఖ్య వనరు. అంటరానితనం పాటించే గ్రామాలలో అటువంటి అభివృద్ధి పనులేవీ ప్రభుత్వం చేపట్టకూడదు. 'జన్మభూమి' కింద చేపట్టే పనులు కూడా అటువంటి గ్రామాలకు మంజూరు చేయకూడదు. అంటరానితనం పాటించడం మానేసేంతవరకు ఏ కాంట్రాక్టులూ మంజూరు కావన్న భయం పెత్తందార్లపైన ఉండాలి.

మంచినీళ్ల ట్యాంకుల వంటి కొన్ని అత్యవసరమైన పనులకు ఈ విషయంలో మినహాయింపు ఇయ్యవచ్చు. అయితే అటువంటి మినహాయింపులు ఇచ్చినప్పుడు కూడా ఆ పనుల కాంట్రాక్టు ఆ ఊరి వాళ్లకు ఇవ్వకూడదు. వేరే వ్యక్తులు కాంట్రాక్టు తీసుకుని ఆ ఊరివాళ్లకు దానిని సబ్‌కాంట్రాక్టు ఇచ్చే ప్రయత్నం చేస్తే ఆ కాంట్రాక్టును రద్దుచేసే అధికారం ప్రభుత్వం చేతిలో ఉండాలి.

ఆర్థిక ఒత్తిడి కాకుండా రాజకీయ ఒత్తిడి కూడా పెట్టడం అవసరం. ఎన్నికల అభ్యర్థిత్వం విషయంలో, పంచాయతీరాజ్ చట్టం నుండి ప్రజాప్రాతినిధ్యం చట్టం వరకు అంటరానితనం కిందవచ్చే నేరంలో పాల్గొనడమనేది ప్రస్తుతం అనర్హత కాదు. ఇతర నేరాల లాంటిదే అది కూడా. నేరం రుజువైతేనే అభ్యర్థి అనర్హుడవుతాడు. ఈ పరిస్థితి పోవాలి. పి.సి.ఆర్ చట్టం కిందగానీ, ఎస్‌సి,

ఎస్‌టి (అత్యాచారాల నిరోధక) చట్టం కిందగానీ ఒక వ్యక్తి పైన పోలీసులు చార్జిషీటు పెట్టినట్లయితే ఆ వ్యక్తి పంచాయితీ నుండి పైస్థాయిదాకా ఎన్నికలలో పోటీ చేయడానికి అనర్హుడన్న నియమం పెట్టాలి. నేరానికి శిక్షపడితేనే అనర్హులవుతారన్న సాధారణ ఎన్నికల నియమానికి ఈ రూపంలో సవరణ చేయాలి.

అంటరానితనం ఏదైనా ఒక రూపంలో (ఉదాహరణకు హోటళ్లలో రెండు గ్లాసుల వ్యవస్థ, వేరు వేరు మంచినీళ్ల బావులు, వేరు వేరు చెరువులు ఉండడం వగైరా) అమలవుతున్నట్లు తెలిసిన ఊరి గ్రామ పంచాయితీకి ప్రభుత్వం తగు మాత్రం నోటీసు ఇచ్చి ఆ లోపల దానిని సవరించకపోతే పంచాయితీని రద్దు చేయవచ్చునన్న నియమం పెట్టాలి. మొత్తం మీద, అంటరానితనాన్ని పాటించే గ్రామాలలో పెద్దమనుషులుగా ఉంటూ, అంటరానితనాన్ని కాపాడే సామాజిక ఒత్తిడిని ఒక పక్క నిలబెడుతూ అదే సమయంలో ఆ ఊరిలో ప్రజాప్రతినిధులుగా చలామణి కావడం, ఆ ఊరిలో ప్రభుత్వ కాంట్రాక్టులు చేసుకొని ప్రయోజనం పొందడం అసాధ్యం కావాలి. ఆ ఒత్తిడి గ్రామపెత్తందార్ల పైన పెట్టకపోతే అంటరానితనం పాటించాలన్న ఒత్తిడి నుండి గ్రామాలకు విముక్తి ఉండదు.

3. అంటరానితనం మామూలు సందర్భాలలో పాటించినా పాటించకున్నా, దళితులు ఏదైనా విషయంలో తమ హక్కుల కోసం నిలబడినా ఘర్షణపడినా, వారిని కాళ్లబేరానికి తెప్పించడానికి సాంఘిక బహిష్కరణకు గురి చేసే గ్రామాలు ఉన్నాయి. వారిని పనులకు పిలవకపోవడం, ఊరిలోని అంగళ్లలో వారికి సరుకులు అమ్మకపోవడం, ఏ విషయంలోనూ వారితో ఎవ్వరూ ఏ సంబంధం పెట్టుకోకూడదని నియమం పెట్టడం జరుగుతున్నది. రాయలసీమ, ఉత్తరాంధ్ర జిల్లాలలో ఇది తరచు జరుగుతున్నది. ఈ సాంఘిక బహిష్కరణ కూడా చాలా బలమైన సామాజిక ఒత్తిడి ద్వారా అమలవుతుంది. అటువంటి చోట్ల కూడా పై నియమాలను వర్తింపజేయాలి.

4. గ్రామీణస్థాయి పెత్తందార్లపైననే దృష్టి పెట్టడం ఎందుకని అడగవచ్చును. వాళ్ల పై నుండే వాళ్లంతామంచి వాళ్లని కాదు. నిజానికి మన రాష్ట్రంలోని రాజకీయ పార్టీలన్నిటికీ అంటరానితనం విషయంలో ఒక నీచమైన ద్వంద్వ వైఖరి అలవాటయిపోయింది. పై స్థాయిలో అన్ని పార్టీలూ అంటరానితనానికీ కుల వివక్షకూ వ్యతిరేకమే. కానీ అన్ని పార్టీల పునాది అయిన కింది స్థాయి పెత్తందార్లు తమ ఊర్లలో, వాడలలో కులవివక్షనూ అణచివేతనూ అమలు చేయడంలో, చేయించడంలో ముఖ్య పాత్ర వహిస్తుంటారు. మళ్లీ వ్యవస్థ కల్పించే సకల ఆర్థిక రాజకీయ ప్రయోజనాలు పొందుతూ ప్రధాన రాజకీయ పార్టీల ప్రాబల్యానికి పునాదిరాళ్లుగా పని చేస్తుంటారు. ఈ ప్రయోజనాలు దెబ్బతింటే తప్ప ఈ రెండు నాల్కల రాజకీయార్థిక వ్యవస్థలో చలనం రాదు.

5. ఇప్పటికే ఈ రకమైన ఒత్తిడి పెట్టే అధికారాలు ఒక మేరకు చట్టంలో ఉన్నాయిగానీ, అవి అమలు కావడం లేదు. పిసిఆర్ చట్టం సెక్షన్ 10-ఎ లోనూ ఎస్‌సి,ఎస్‌టి (అత్యాచారాల నిరోధక) చట్టం సెక్షన్ 16లోనూ దళితులపైన అత్యాచారాలకు పాల్పడే లక్షణాన్ని కలిగిఉన్న గుంపులపైన ప్రభుత్వం ఉమ్మడిగా జుర్మానా విధించవచ్చునని ఉంది. అత్యాచారాలను నివారించడానికి ఒక వ్యక్తిపైనగానీ ఒక గుంపుపైనగానీ తగు నివారణ చర్య తీసుకునే అధికారం కలెక్టర్ నుండి ఎంఆర్ఓ దాకా ఎగ్జిక్యూటివ్ మేజిస్ట్రేట్‌లందరికీ ఎస్‌సి, ఎస్‌టి (అత్యాచారాల నిరోధక) చట్టం సెక్షన్ 17 కింద ఉంది. ఎటువంటి నివారణ చర్యలు చేపట్టవచ్చునో సూచించే 'స్కీం'లు ప్రభుత్వం రూపొందించవచ్చునని కూడా సెక్షన్ 17 (3) అంటుంది.

ఈ అధికారాలను ఎన్నడయినా ఎక్కడయినా వినియోగించి ఉంటే సవర్ణ హైందవ గుంపులపైన

కొంతయినా ఒత్తిడి ఉండేది. కానీ ఎక్కడా వీటిని వినియోగించడం లేదు. సందర్భం వచ్చినప్పుడల్లా వీటిని వినియోగించాలని ప్రభుత్వానికి సూచించడం అవసరం.

సెక్షన్ 17(3) అవకాశం కల్పించే 'స్కీం'లు ఏవీ మన రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఇప్పటిదాకా రూపొందించలేదు. అత్యాచారాలలో కీలక పాత్ర నిర్వహిస్తున్న వ్యక్తులను, లేదా కీలకమైన సహకారం ఇచ్చే వ్యక్తులను దూరంగా వెలివేయడం (ఎక్స్‌టర్న్ చేయడం) ఇటువంటి (సెక్షన్ 17 అనుమతించే) ఒక నివారణ చర్య కాగలదు. ఆదివాసీ ప్రాంతాలకు సంబంధించి సెక్షన్ 10లో ఇప్పటికే అటువంటి అధికారం ఉంది. (దానిని కూడా ఎక్కడా అమలు చేయలేదన్నది వేరే సంగతి). 17 (3) అవకాశం కల్పించే 'స్కీం'ల ద్వారా అదే అధికారాన్ని దళితవాడల పైన దాడులకు పురికొల్పే వారికి కూడా వర్తింపచేయవచ్చు. ఇటువంటి ప్రయత్నం రాష్ట్ర ప్రభుత్వం వెంటనే చేయాలని సూచించవలసిన అవసరం ఉంది.

ప్రజలకు మేలు చేసే అధికారాన్ని (బెనిఫిషెంట్ పవర్) చట్టం ప్రభుత్వానికిచ్చేది వినియోగించేందుకే తప్ప పుస్తకాలలో దాచుకోవడానికి కాదని న్యాయశాస్త్ర కోవిదులయిన జస్టిస్ పున్నయ్య గారికి మేము చెప్పనవసరం లేదు. సుప్రీంకోర్టు అనేక తీర్పులలో ఈ విషయాన్ని స్పష్టం చేసింది.

6. కేసుల మాటకొస్తే, దళితులొక అత్యాచారం గురించి ఫిర్యాదు చేయగానే కేసు రిజిస్టర్ చేసి నిజాయితీగా నేరపరిశోధన చేసే పోలీసు అధికారులు కొద్దిమందే. దీనికి విరుగుడు ఎస్‌సి, ఎస్‌టి (అత్యాచారాల నిరోధక) చట్టంలోని సెక్షన్ 4లో ఉంది. ఆ చట్టం కింద నిర్వహించవలసిన విధిని ఉద్దేశపూర్వకంగా విస్మరించిన అధికారికి ఆరునెలల దాకా జైలు శిక్ష వేయవచ్చునని ఈ సెక్షన్ అంటుంది. మాకు తెలిసి ఈ సెక్షన్‌ను వినియోగించిన సందర్భం ఒక్కటి కూడా లేదు. అవకాశం ఉన్న ప్రతీ సందర్భంలోనూ వినియోగించమని ప్రభుత్వాన్ని ఆదేశించవలసిన అవసరం ఉంది.

అత్యాచారాల కేసులను 'రాజీ' చేయడానికి పోలీస్ అధికారులు ప్రయత్నించడం నేరమని ఈ సెక్షన్‌కు ఒక వివరణ చేర్చమని ప్రభుత్వాన్ని సూచించవలసిన అవసరం ఉంది. దళితుల ఫిర్యాదులపైన నిజాయితీగా నేరపరిశోధన చేపట్టకుండా సవర్ణులను కూడా పిలిచి వారి వద్ద ఒక 'కౌంటర్' ఫిర్యాదు తీసుకొని, లేదా వారే వచ్చి ఎంతటి అసంబద్ధమైన 'కౌంటర్' ఫిర్యాదు ఇచ్చినా దానిని కూడా నమోదు చేసుకొని ఇద్దరినీ రాజీకి రమ్మనడం మన పోలీస్ అధికారులకు అలవాటయిపోయింది. ఎస్‌సి, ఎస్‌టి అత్యాచారాల నేరాలు రుజువు కాకుండా పోవడానికి ఇదొక ముఖ్యకారణం. ఈ రకమైన రాజీ ప్రయత్నాన్ని సెక్షన్ 4 కింద నేరంగా ప్రకటించడం అవసరం.

7. క్రైస్తవ మతం పుచ్చుకున్న దళితులకు ఎస్‌సి, ఎస్‌టి (అత్యాచారాల నిరోధక) చట్టం వర్తించదనీ, లేదా దళితులపైన దాడి చేసిన గుంపులో సవర్ణులతో బాటు కొందరు దళితులు కూడా ఉన్నట్టయితే ఆ దాడికి ఆ చట్టం వర్తించదనీ రకరకాల సందేహాలు తరచు ముందుకొస్తున్నాయి. ఈ మధ్య కర్నూలు జిల్లా కలెక్టరు, రంగారెడ్డి జిల్లా ఎస్‌పి, కర్నూలు స్పెషల్ కోర్టు జడ్జి ఈ రకమైన అభిప్రాయాలు వ్యక్తం చేశారు.

ఇటువంటి సందేహాలు వచ్చినప్పుడల్లా సాంఘిక సంక్షేమ శాఖ అధికారులు వివరణ ఇవ్వడం, సమస్య అప్పటికి చల్లారడం జరుగుతున్నది. అయితే కర్నూలు స్పెషల్ (ఎస్‌సి, ఎస్‌టి అత్యాచారాల కేసుల) కోర్టు జడ్జి లేవదీసిన సందేహం అట్లా తీరేది కాదు. దానికి ఉన్నత న్యాయస్థానాలయినా జవాబు చెప్పాలి, పార్లమెంటయినా చెప్పాలి. ప్రస్తుత రాష్ట్ర ప్రభుత్వం కేంద్రంలో అధికారంలో ఉన్న

కూటమిలో భాగమే కాబట్టి పార్లమెంటు తగిన సవరణ చేపట్టడానికి కృషి చేయవలసిందిగా వారికి ఈ కమిషన్ సూచన ఇస్తుందని ఆశిస్తాము.

8. రిజర్వేషన్ల అమలు విషయంలో కూడా 'సరిగ్గా జరగడం లేదని' ఆందోళన వ్యక్తం చేసి ఊరుకోకుండా, కొన్ని గట్టి చర్యలు తీసుకోవడం అవసరం. విద్యా సంస్థలలో పెత్తందారీ కులాల పట్టు చాలా బలంగా ఉంది కాబట్టి 'బ్యాక్‌లాగ్' సమస్య అక్కడ మరీ ఎక్కువగా ఉంది.

ఒక ఎయిడెడ్ విద్యా సంస్థ రిజర్వేషన్లు సక్రమంగా అమలు చేయని పక్షంలో, వారికి నోటీస్ ఇచ్చి కొంత గడువు ఇచ్చి 'ఎయిడ్' రద్దు చేసేయాలి. ప్రభుత్వ విద్యా సంస్థ అయితే దానికి బాధ్యుడయిన అధికారిపైన శాఖాపరమైన చర్య తీసుకోవాలి. రిజర్వేషన్ల అమలుకు అడ్డం పడటాన్ని సర్వీస్ రూల్స్‌లో శిక్షార్హమైన చర్యగా పేర్కొనాలి.

అన్ని రంగాలలోనూ బ్యాక్‌లాగ్‌లు నింపడానికి పూర్తి ప్రాధాన్యత ఇచ్చి, యోగ్యతలలో తగు మాత్రం సడలింపు ఇవ్వాలి.

ముగింపు

పై సూచనలు ఎక్కువగా దళితుల పట్ల వివక్ష పాటించేవారిని, దాడులు చేసేవారిని నిర్బంధ పద్ధతులలో నిరోధించే చర్యలే. వాటి ఆవశ్యకత చాలా ఉందిగానీ ఈ నిర్బంధ చర్యల కంటే ముఖ్యమైనవి మరి రెండున్నాయి. ఒకటి, కుల వివక్షకు వ్యతిరేకమైన సామాజిక సంస్కృతిని పెంపొందించే చర్యలు, కుల అహంకారాన్నీ కులతత్వాన్నీ అధిగమించిన వారిని ప్రోత్సహించే చర్యలు. కులాంతర వివాహాలు చేసుకున్న వారికి కొంత పారితోషికం ఇవ్వడం వినా ప్రభుత్వం ఈ విషయంలో ఇప్పుడేమీ చేయడం లేదు. ఈ కృషి మొత్తం ప్రభుత్వమే చేయాలనిగానీ, ప్రధానంగా ప్రభుత్వమే చేయాలనిగానీ అనలేము. అయితే ప్రసార సాధనాలపైన, విద్యా వ్యవస్థ పైన ప్రభుత్వానికుండే పట్టు దృష్ట్యా ప్రభుత్వానికి ఈ విషయంలో చెప్పుకోదగ్గ బాధ్యత ఉంది. కానీ ప్రభుత్వం చేస్తున్నది శూన్యం.

రెండవది మొదట్లోనే ప్రస్తావించాము. ఇవి దళితులకు బలం చేకూర్చే చర్యలు.

i). భూసంస్కరణల అమలు మన రాష్ట్రంలో చాలా అసంతృప్తికరంగా జరిగిన సంగతి తెలిసిందే. ఇప్పటికి మిగులు భూములుగా గుర్తించిన వాటిని వేగంగా సేకరించి పూర్తిగా పంచాలి. పంచిన భూములు రకరకాల రూపంలో తిరిగి భూస్వాముల చేతిలోకే పోయిన సందర్భాలనేకం ఉన్నాయి. దీనిని సత్వరం సవరించాలి.

అయితే ఇవన్నీ చేసినా చాలదు. ఒక కొత్త భూసంస్కరణల చట్టం తీసుకురావలసిన అవసరం ఉంది. వ్యవసాయ భూములతోపాటు ఆ కుటుంబానికి ఉండే వ్యవసాయేతర ఆదాయాన్నీ ఆస్తులను కూడా లెక్కలోకి తీసుకొని సీలింగ్‌ను సవరించి ఎటువంటి లొసుగులు లేని చట్టాన్ని రూపొందించి అమలు చేయాలి.

ప్రభుత్వ భూములు దళితులకు, ఇతర పేదలకు పంచే బదులు అమ్మేయాలన్న ఆలోచన, పెట్టుబడిదారీ కార్పొరేషన్లకు లీజుకియ్యాలన్న ఆలోచన కట్టిపెట్టి వాటిని దళితులు, పేదల ప్రయోజనానికి వినియోగించాలి.

ii). కనీస వేతనాల చట్టం చేయడం మాత్రమే ప్రభుత్వం బాధ్యతగా ఉంది. వాటిని కూలివాళ్లే ఆందోళన చేసి అమలు చేయించుకోవలసి వస్తున్నది. అది వారికి సాధ్యంకాని చోట కనీస వేతనాలు

పొందలేక పోతున్నారు. ప్రభుత్వం బాధ్యత తీసుకొని అమలు చేయాలి. కనీస వేతనాలు ఎప్పుడో ఒకసారి పెంచడం కాకుండా పెరిగే ధరలను బట్టి వాటిని సవరించే వి.డి.ఏ సౌకర్యం కనీస వేతనాల షెడ్యూలులోనే చేర్చాలి.

iii). దళితులకు సంవత్సరంలో సగం రోజులు కూడా పని దొరకని వాళ్లే ఎక్కువ. అందరికీ ప్రతిరోజూ పని కల్పించే దీర్ఘకాల లక్ష్యంతో ఉపాధి పథకాలూ అభివృద్ధి పథకాలూ రూపొందించాలి.

iv). వివక్షనూ దాడులనూ ఎదుర్కొనడానికి దళితులకు బలం కల్పించే విషయంలో ఆదాయం, వనరులు, ఉపాధి చర్యలకు ఎంత ప్రాముఖ్యం ఉందో విద్యకు కూడా అంత ఉంది. విద్య ప్రైవేటీకరణ, ప్రభుత్వ విద్యా సంస్థల నిరాదరణ దళితుల విద్యావకాశాలను చాలా దెబ్బ తీస్తున్నాయి. ఈ పరిస్థితిని పట్టుదలగా సవరించాలి. సాంఘిక సంక్షేమ హాస్టళ్లను మూసేసి వాటి స్థానంలో (తక్కువ సంఖ్యలో) ఆశ్రమ పాఠశాలలు ప్రారంభించాలన్న ఆలోచన మన రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఒక దశలో ప్రకటించి విద్యా సంఘాల ఒత్తిడి వల్ల తాత్కాలికంగా వెనక్కి తీసుకుంది. ఆ ప్రతిపాదనను మళ్లీ పునరుద్ధరించే ఆలోచన చేయకూడదు. ఆశ్రమ పాఠశాలలు ఎన్ని ప్రారంభించినా అభ్యంతరం లేదుగానీ సాంఘిక సంక్షేమ హాస్టళ్లను మూసేయడానికి వీలు లేదు.

నిజానికి సంక్షేమ హాస్టళ్లను సంస్కరించవలసిన అవసరం చాలా ఉంది. వాటిని శుభ్రంగా ఉంచాలి. కనీస పౌష్టిక విలువలున్న శుభ్రమైన తిండి పెట్టాలి.

v). దళితులకు అందకుండాపోతున్న మరొక వ్యవస్థ వైద్యం. అతిసారం వంటి వ్యాధులకు బలయ్యే వారిలో ఆదివాసుల తరువాత దళితులే ఎక్కువ. ప్రభుత్వ రంగంలోని ఆరోగ్య సేవలను మెరుగుపరచడం, అవినీతినీ రోగులను పీడించే సిబ్బంది కుసంస్కారాన్నీ పోగొట్టడం అవసరం. ప్రస్తుతం ప్రభుత్వరంగ వైద్య సేవలు పూర్తిగా నిర్లక్ష్యానికి గురయి ఉన్నాయి.

ఈ సూచనలను మీరు పరిశీలించి ప్రభుత్వానికిచ్చే సలహాలలో వీటికి స్థానం కల్పిస్తారని ఆశిస్తాము.

మానవహక్కుల వేదిక
11.11.1999